

NAUJOJI AKMENĖ

PARENGĖ JURGIS ŽELVYS
Nuotraukos iš RKIC archyvo

Naujoji Akmenė – miestas šiaurės Lietuvoje, teritorijoje, kurioje senovėje buvo įsikūrusios žiemgalių gentys. Šašytiniuose šaltiniuose (Dirvėnų teismo aktoje) 1668 m. minimas šioje vietoje buvęs Menčių kaimas. Naujoji Akmenė – 61 km į šiaurės vakarus nuo Šiaulių ir 46 km į rytus nuo Mažeikių, greta sienos su Latvija. Jis – ne tik Akmenės rajono, bet ir miesto seniūnijos bei kaimiškosios Naujosios Akmenės seniūnijos centras. Miestui priklauso 10,74 km² teritorija.

Naujojoje Akmenėje veikia Šv. Dvasios Atsiuntimo bažnyčia (pašventinta 1999 m.), biblioteka, Naujosios Akmenės Ramučių gimnazija, „Saulėtekio“ pagrindinė mokykla, Suaugusiųjų mokymo centras, 2 mokyklodarželiai („Atžalynas“ ir „Buratinas“), vaikų lopšelis-darželis „Žvaigždutė“, kultūros rūmai, Akmenės rajono centrinė ligoninė, pensionatas, paštas. Rytiniame miesto pakraštyje – botanikos sodas „Puošmena“. Didžiausios miesto įmonės AB „Akmenės cementas“ pastatai išsidėstę pietrytinėje dalyje.

Naujosios Akmenės herbas

ISTORIJA

1652 m. rašytiniuose šaltiniuose pradėdamas minėti Karpėnų kaimas, buvęs dabartinėje Naujosios Akmenės miesto teritorijoje. Tuo metu kaimas priklausė Akmenės dvarui.

1923 m. kitame miesto teritorijoje buvusiame Menčių kaime buvo 41 sodyba.

1928–1930 m. Skučo ir Kiršos bendrovė iš Menčių kaimo ūkininko Žadeikio nupirko apie 30 ha ūkį, kurio teritorijoje įrengė kalkakmenių kasyklas. Kalkakmeniai buvo naudojami cukraus gamyklose.

1929 m. Kairėnų kaime tyrinėjimus vykdė Lietuvos geologai Dalinkevičius, Pakuckas, Kaveckas ir keletas kitų.

1934–1936 m. kalkakmenių kasyklos Menčių kaime buvo išplėstos. Tuo laikotarpiu čia nuolat dirbdavo po 150 darbininkų.

Naujosios Akmenės Šventos Dvasios atsiuntimo bažnyčia

Tarpukario metais Pempinių kaime veikė durpių kasykla. Čia nuolat dirbdavo 40 darbininkų. Durpių kasykla, tik kiek mažesnė, veikė ir Venciškių kaime.

1937–1940 m. Kairėnuose buvo atlikti moksliniai tyrimai, kurių metu nustatyta, kad ši vieta tinka cemento gamyklai statyti. Jos nespėta pradėti statyti, nes prasidėjo Antrasis pasaulinis karas.

1945 m. liepos 27 d. LTSR Vyriausybė priėmė nutarimą dėl cemento gamyklos statybos pelkėtoje Karpėnų kaimo teritorijoje, kur buvo surasti dideli cemento gamybai tinkančių klinčių telkiniai.

Po Antrojo pasaulinio karo Karpėnų ir aplinkinių kaimų teritorijose toliau buvo vykdomi geologiniai tyrinėjimai. Jų metu nustatyta, kad po nestoru žemės sluoksniu čia glūdi 20–30 m kalkakmenių klodai.

1947 m. Karpėnų kaime buvo pradėti parengiamieji cemento gamyklos statybos darbai – pastatytas pirmasis gyvenamasis namas, už 1,3 km nuo gamyklos paskirta 30 ha aikštelė gyvenvietės statybai.

1949 m. Valstybinio statybos tresto Nr. 3 darbuotojai pastatė pirmuosius gyvenamuosius namus dabartinės Taikos gatvės teritorijoje.

1952 m. miesto statybos buvo išplėtos dabartinėje Nepriklausomybės gatvėje, pradėjo veikti pirmosios cemento gamyklos degimo krosnys. Rugsėjo 21 d. atidaryta pirmoji cemento gamybos technologinė linija.

1952 m. sausio 31 d. LTSR Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo įsaku Karpėnų kaimas pavadintas miesto tipo gyvenvieta Naująja Akmene.

1952–1953 m. Naujoji Akmenė buvo Akmenės rajono miesto tipo gyvenvietė, priklausiusi Šiaulių sričiai.

1959 m. išplėsta Akmenės cemento gamykla. Darbų apimtys čia padidėjo du kartus, nuolat dirbdavo daugiau kaip 1 000 darbininkų.

1959 m. Akmenėje buvo 5 400 gyventojų, 1965 m. – 6 500, 1970 m. – 10 127, 1979 m. – 14 195, 1989 m. – 13 590, 2001 m. – 12 345.

1953–1962 m. Naujoji Akmenė buvo Akmenės rajono miesto tipo gyvenvietė ir priklausė Šiaulių apskrčiai.

1962 m. Naujoji Akmenė buvo Akmenės rajono miesto tipo gyvenvietė, Akmenės rajono centras, priklausęs Šiaulių apskrčiai.

1962–1965 m. Akmenė buvo Mažeikių rajono miesto tipo gyvenvietė, priklausiusi Šiaulių apskrčiai.

1965 m. Naujajai Akmei suteiktas miesto statusas.

1965–1995 m. Akmenė buvo rajoninio pavaldumo miestas, Naujosios Akmenės apylinkės centras (kurį laiką), Akmenės rajono centras (priklausė Šiaulių apskrčiai).

Sovietmečiu mieste veikė Darbo raudonosios vėliavos ordino TSRS 50-mečio cemento ir šiferio gamybinis susivienijimas „Akmentementas“. Tais laikais, kai įmonė dirbdavo pilnu pajėgumu, čia būdavo pagaminama tiek cemento, kurio užtekdavo 100 butų gyvenamajam namui pastatyti.

Sovietmečiu mieste veikė statybinių medžiagų gamybinis kom-

binatas, Klaipėdos gelžbetoninių konstrukcijų gamyklos ir Telšių „Masčio“ trikotažo fabriko cechai. Toliau buvo statomas miestas, plėtojama jo infrastruktūra, suformuoti Kosmonautų ir Tarybų gyvenamieji rajonai, sveikatos miestelis, kuriame veikė ligoninė, poliklinika, profilaktoriumas, sporto rūmai. Mieste iškilo kultūros namai.

Nuo 1995 m. Akmenė – Akmenės rajono savivaldybės, Naujosios Akmenės miesto seniūnijos, Naujosios Akmenės kaimiškos seniūnijos centras, priklausantis Šiaulių apskrčiai.

1997–2000 m. Akmenės miesto seniūnu dirbo Pranciškus Tirus, 2000–2003 m. – Stanislovas Stonys, 2003–2009 m. – Klemas Inta, nuo 2009 m. – Rimvydas Juozapavičius.

1998 m. balandžio 9 d. Lietuvos heraldikos komisijoje prie Respublikos Prezidento aprobuotas Naujosios Akmenės miesto herbo etalonas (dailininkas Arvydas Každailis). Herbo skydas yra padalintas į du laukus. Pagrindiniame (juodame lauke) – raudonas ratas su auksiniais ugnies liežuviais. Skydo sidabrinėje galvoje – du sukryžiuoti raudoni kirtikliai.

1998 m. gruodžio 16 d. Akmenės rajono taryba Akmenės rajono savivaldybės herbu ir vėliava patvirtino Akmenės rajono savivaldybės centro – Naujosios Akmenės miesto – herbą ir vėliavą.

2009 m. mieste įsteigtos 5 seniūnaitijos: Vinco Kudirkos (V. Kudirkos g.), Naujamiesčio (Vytauto g. namai nuo Nr. 5 iki Nr. 13, Turgaus skg., S. Nėries g., Mindaugo g., Gedimino g., Kęstučio g. (dalis nuo Vytauto g. iki gatvės pabaigos), Algirdo g., Sodų g., (dalis nuo Vytauto g. iki gatvės pabaigos), Aukštųjų g., Rūtų g., Žvirbulių g., s. b „Ramučiai“ (dalis iki Vytauto g., Beržyno g., Klykolių g., Vegerių g., Luokavos g., Vėlaičių g., Gaudžiočių g., Suginčių g.), Ramučių seniūnaitija (Ramučių g.), Respublikos seniūnaitija (Respublikos g.), Senamiesčio seniūnaitija (Žalgirio g., Nepriklausomybės al., Rasų g., Lazdynų Pelėdos g., Darbininkų g., Karpėnų g., P. Jodelės g., Taikos g. (dalis nuo P. Jodelės g. iki Vytauto g.), J. Janonio g., Žemaitės g., Kovo 11-osios g., Saulės skg., Mokyklos g., Sodų g. (dalis nuo gatvės pradžios iki Vytauto g.), Vytauto g. namai nuo Nr. 4 iki Nr. 26, s. b „Puošmena“, s. b „Ramučiai“ (dalis nuo Vytauto g.), J. Dalinkevičiaus g., Žibučių g., Eibučių g., Miško g., Statybininkų g., Žalioji g., Žalioji skg., Naujoji g., Aušros g., Parko g., s. b „Ažuolas“, s. b „Eibučiai“, s. b „Poilsis“).

2010 m. Naujojoje Akmenėje buvo 11 093 gyventojai.

Naujoji Akmenė 1963 metais. Nuotrauka iš leidinio „Mūsų Lietuva“ (Parengė Bronius Kviklys, išleista Bostone)